

K O R T E
O B S E R V A T I E N

Op het

V E R T O O G H ,

Door een ongenaemden uyt-gegeven,

A E N D E
HO: MO: HEEREN STATEN GENERAEL
der Vereenighde Nederlanden.

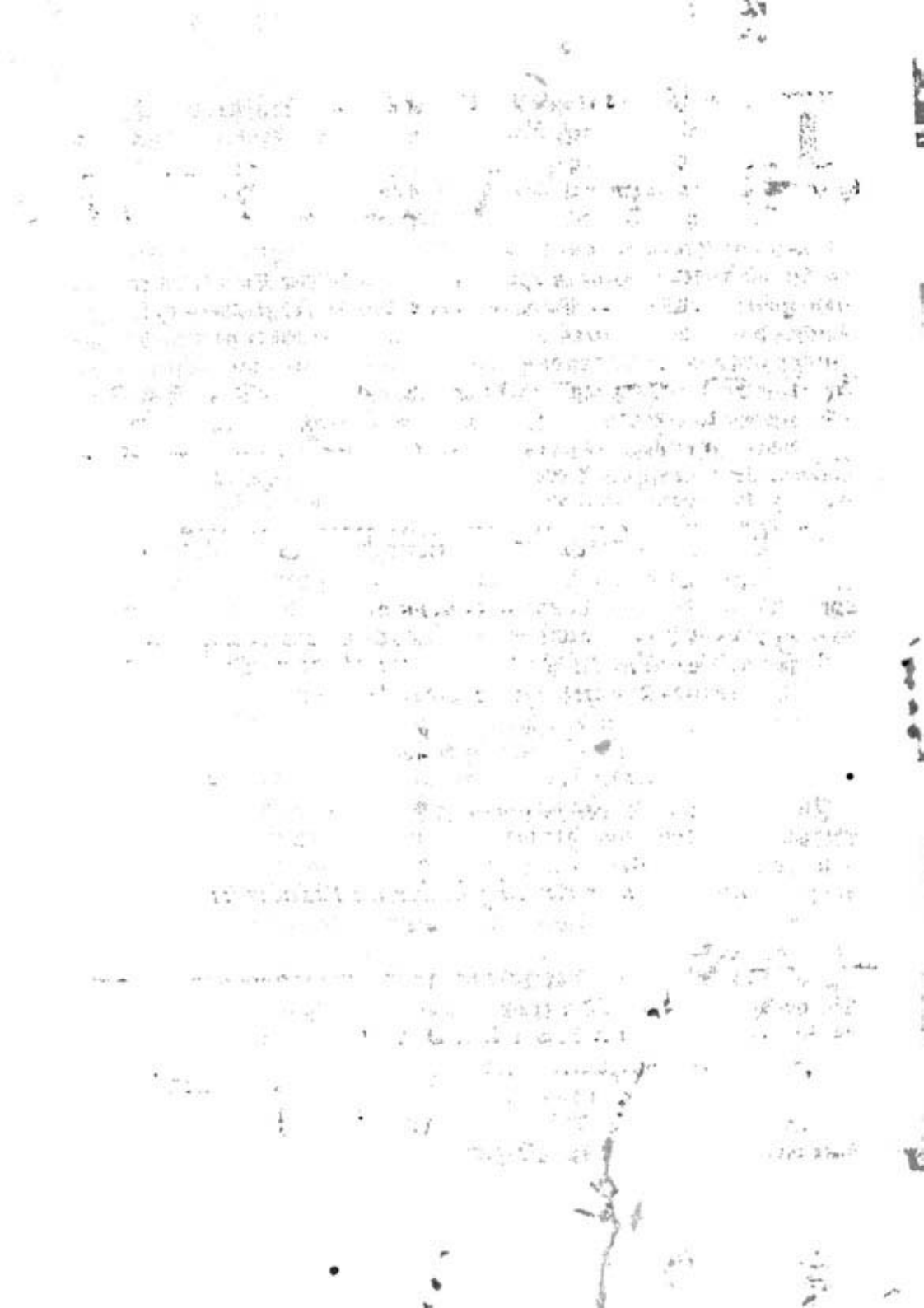
Nopende de voor-gaende ende tegenwoordige
Procceduren van BRASIL.

In-gestelt door een Lief-bebber des Vaderlandes

---

t'AMSTERDAM,

Gedrukt by *Pieter van Marel* Boeck-verkooper woonende
inde Hemelsehe Globe: Anno 1647

T **E** is niet nieuw / dat Lieden die hare wijsheyt ende Vernuft alles toe-schrijven / sich aen-nemen Raedt te geven / in saken die de Regeringe aengarn / daer niet toe versocht zynde; dan dat sonder naem sich derben adresseren aen de Hooghste Regeringe / 'tselvo gaet wat verder / insonderheyt / als haer aen-spraken in Druick upt-geven / eer dat de selve gesien zyn by de gene / aen de welke sy die adresseren: ende is byz bzeent / dat sulcke Schriften werden aen-gesien / ende in de Vergaderingen vande Regeerders gebracht / sonder datter onder-soeck op wert gedaen; wesende te vermoeden dat sulcke zyn aen-gesteld ende gestyft werden / by de gene die het niet en betacnt / en die daer pers anders meer vooz hebben / als wel behoorde. Dit meyne klaerlyck te blycken upt seker Schrift / nu onlangs upt-gegeven / ghenaemt Vertoogh zende Hooge ende Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, nopende de voor-gaende ende teghenwoordige Proceduren van Brasil, midtsdaders de Documenten daer toe dienende; gedruckt tot Amsterdam by Ioannes van Marel, Boeck verkooper inde Globe.

Den Au:heur van't selve Boeckken segt in sijn Vooz-reden tot den goerwilligen Leser / dat hy 'tselve heeft gedaen principalick upt liefde tot de Vrede: ende dat daer mede vooz-namentlick heeft vooz gehad de conservatie vande oude vriendeschappen ende correspondencien tusschen dese Landen en Portugael / ende de groot: Commercie die onse Ingesetenen daer hebben / kennende de teederheyt van dat stuck tot op een hayz. Soo dat hem upt-gerst vooz een Vrede-lievende ende gantsch wijs: ende al-wetende personagie; hoemen die noemt die haer selven prijsen is wel bekend: en behoeve dat niet te seggen.

In't vervolgh van sijn Discours neemt hy so groote bypheydt / om niet alleen de Bewinde-hebbereren vande Groctropeerde West-Indische Compagnie haer kleyen verstant te verwytten; maer oock de Ho: Regeringe te scholieren / so dat syne bypmoedicheyt al byz verre sich upt streckt. Late hem syne wijsheyt ende ober-wegende v:stant; wel wetende multa illustria ingenia in obscuro latere.

Sal alleen dit seggen / dat niemant dit Schrift sonder vooz-oordeel ofte passien sal lesen / die niet op goede redenen strackis sal oordeelen / dat hy een Procureur is vande Portugesen; van welcker oude vriendeschappen ende correspondencien hy in sijn Vooz-reden wel gewaght maect / doch geene aen en wijs; ende vooz my / en kan niet bedencen / waer dat hy die soude kunnen vast maken / noch wat preuben hy daer van soude kunnen byzengen.

Ick en wil de Portugeesche Natien niet beschuldigen; dat sy booz desen qualijck hebben gedaen; dat sy haer tegen ons vbandelijck hebben gebzagen / doen sy onder Spangien waren / gelijk een langen tijt zyn geweest / ofte dat meer ontrou ende wzeetheyt tegen ons hebben gebzuyct / als andere subjecten banden Coning van Spangien; hoe-wel daer wel wat van soude konnen gesegt werden / by de Oost-Indische Compagnie / die langer met haer te doen heeft gehad / als de West-Indische / daer desen Aetheur sijn galle meest op uyt spouwet; ende die mede tamelijcken heeft gesmaect de vrientschappen van die Natie.

Maer wil alleen in bedencken geben; dewyl hy in't vervolg pag. 11, redenen allegeert; waerom den Coning van Portugal hoognoedig is de vrientschap van desen Staet / oft het niet een recken is van den quaden aert der Portugesen; dat sy (niet tegenstaende sy de vrientschap van desen Staet so noodigh hadden / ende so liberalicken genooten) stracks naer de bevestinge van eenen thien-jarigen Treves / tusschen desen Staet ende de kroone van Portugal / hebben begonnen te machineren tegen de Onderstaten van desen Staet in Brasyl; wel wetende met hoe veel goets ende bloets die conqueste verkregen was; ende dat het ganesch niet en konde bestaen / met de reputatie van desen Staet; de selve sich weder te laten ontfuteslen.

Want op dat ick hier sommierlick verhael; d'welck door-gaens by den Heere Ambassadeur wert verbloemt; ende by desen Aetheur gedissimuleert;

De Rebellie in Brasyl / ende alle de onheplen / ende desolatie daer op gevolght / hebben hare motiven ende aen-lepdingen ghadauyt Portugal / ende zyn door de Gouverneur van de Bahia uyt-geboert. Dese heeft de Ingesetene Portugesen schreetlijck op-gerocht; de selve heeft den Verrader Hoogstraten / die't principale Fort / aen de Cabo Sint Augustijn / heeft gelevert / om-gekocht; als uyt des selfs Verraders eygen Declaratie te sien is; by hem g. daen. eer het schelmstuelt aen-gingh; de selve heeft de Afgesanten vande Hooghe Regeringe aldaer geblindt-hocht / op een sribool ende valsche pretext / Schepen en Volck gesonden in onse Limiten / ende booz de selve de Rebellen gestijft; ende alle schaden uyt-gewocht; ons Volck doot-geslagen; andere gebancklijck wegh geboert naer de Bahia; daer qualijck getracht; er de na Portugael gesonden; in somma alles gedaen; d'welck
men

men van sijn oudste ende aller-wreeste vyanden konde vreesen. Op dat verswijge/dat wy Portugael dagelychs Volk/ Ammunition en Wibys/ aen de Rebellen werden toe-gesonden.

't Is licht te seggen / dat den Coning hier geen part en heeft in gehadt / ofte dat daer toe geen ordje en heeft gegeven ; maer dit groot verstant gelieve onse dominicheydt ten besten te houden/ dat wy van een ander gevoelen zyn: de redenen die daer toe hebben/ zyn klaer genoegh/ ende gededucert daer het behoorde. 't Schynt dat de Portugesen meenen datmen hier te Lande geck is ; de Coningh en heeft niet geweten wat sijn Ministers in Brasil deden : de Gouverneur bande Bahia/ soude sulcken werck beginnen sonder weten van sijn Heere ; maer laet ons dit al toe-given : na dat de Coning het heeft geweten/ ende na dat hare Ho: Mo: daer klachtigh zyn over gevallen ; heeft den Coning wel de minste disgunste getoont / over het doen van den Gouverneur bande Bahia / ofte getracht eenige satisfactie te geven aen hare Ho: Mo: als die schoone excuse/ dat hy niemant en hadde/ die hy daer konde senden machtigh genoegh om 'twerck te herstellen.

Nochtans was hier doen al den Ambassadeur / die nu alles sal kunnen doen/indien men desen Scribent wil gelooven: on-aen-gesien den Ambassadeur selfs soo breekt niet en spreekt/ als by sijnne laetste Propositie wel te sien is.

Dan den Auctor sal hier op seggen/ dat dit al mede komt wyt het onverstant bande Bewint-hebbereren / die nochtans geen Oliphants wyt en hebben datse niet souden gevoelen wie haer prikelt. Want dit en sal nimmermeer kunnen onkent werden/ dat alle de affronten ende schaden by d' Ingesetene van desen Staet geleden in Brasil/ hergekomen zyn niet van een handt-vol Rebellen ; maer by de Onderanen van den Coning van Portugael/ de welke daer voor aensprekelyck is. Laet den Ambassadeur/ ende sijnne Patronen soo schoou praten als sy kunnen/ 'tverstant van alle bye Nederlanders/ sal kunnen onderschept maken/ tusschen de steen ende de handt die den steen werpt. Desen Schryber moet wel een verbaestaerden Nederlander wesen/ ofte gehuyden Procureur van quade saken/ die haer wil doen gelooven/ dat de Son op de mid dagh niet en schynt : ghelyck voor desen by een aensienlyck persoon is aen gewesen.

Principale meester-stuck van desen Auctor is / dat hy sich aenreemt te bewyssen/ dat de Conqueste van Brasil/desen Staet ende de

Compagnie niet so nut en is / dat men om die te herstellen soo groote onkosten soude doen : waerom en segt hy niet met eenen / datmen die behoorde aen Portugael weder te geven / oft vooz een geringh te verhoopē? 't schijnt hy en derft sich so verre niet upten; maer ick geloobe het al op 't herce legt/hoe-wel het de mont niet upt spreekt;

De Hooge Regeringe komt eygentlyck het oordeel toe / wat haer subjecten dienstelyck en profijtelick is ; wille het die bevolen laten: even-wel kan upt sekerere wetenschap seggen / ende met goede redenen des noot zynde bevestigen dat aē desen Straet noyt importanter conqueste en is gekomē / ende die so sorgvuldiger behoort te maintaineren.

De restitucie vande selve te laten aentkomen op het beloven van een Zimba, fateur (de Drome niet te na gesproken/men weet wel waer toe die son:wijlen gesonden worden/ ende waer mede sy be staen/ alst anders w'tvalt) ende so slechten commissie/ ende noch slechter assurantie/ ware verre buytē de estime vande wijse regeringe van hare Ho: Ho.

Indien desen Auteurs, die so op eyn hay? kennen de rederheyt vande Commerccien/ oock verstonde hoe teer het is de schaden vande Onderfaten in geen behoortlycke acht te nemen/ ende het suchten van so vele beschadighde ende verarmde A leden sich niet t'ontfermen ; hy soude heel anders spreken.

Mijn vooz-nemen en is hier niet te weder-leggen/ de onberstandens die desen Auteurs de Bewind-hebberē verwoyt / 't selve sal by ander gelegentheydt konnen geschieden ; sal alleen dit segghen/ dat de selve vooz de meestendeel de Regeringe mede raken/vooz so vele kennelick is, dat de oppere Directie altydts by de Sedeputeerde van hare Ho: Ho:is geweest/ ende alle resolutien in haer by wesen werde genomen.

Dat de Bewindt-hebberē solliciteren by hare Ho: Ho: dat hare afgenomene plaetsen mochten weder bekomen/ ende refactie van hare geleden schaden erlangen/ ende versekerings/ dat sulcx niet meet souden hebben te byesen ; wie kan dat niet reden beschuldigen / als een verbaesterde Heedeclander? haer Ho: Ho: binden 't selve redelyck/ ende en willen van geen accomodatie hoozen dan op dien condicien, ende dat sonder eenighe verachteringe van't gestedineerde ende ghtnoegsaem geprepareerde secours.

Dan gelyck oft hare Ho: Ho: niet en verstonden watse deden/ ende noyt meer sulcx by der hant hadden gehad / so komt desen Quidam haer te gemoet voren verscheyden inconuenienten/ die daer upt heb-

ben te volgen/die wy sullen laten voo: hare Ho: Mo: om te considere-
ren/so het haer belieft; weten wel wat den Oorloge in heeft/ ende die
solange geboert hebbende tegen een Vpandt/ die so:midabel is voo:
alle Christen Princen/sullen haer wel weten te redderen tegen een ge-
veyns de Vriende die haer hulpe van noode heeft.

Maer indien desen Ambassadeur op de versochte reyse na Brasil:
quame te kort te komen in syn belosten/als wel licht konde geschiedē:
wat wil dan desen Scribent niet hem maken; sal hy Jonas moeten
zyn? daer soude men dapper mede geholpen wesen.

't Is mede koddig/dat hy segt/dat den Coning gantsch ongelegent
komt veel Krijgs-volck en Oorlog-schepen na Brasil te senden/ etc.
wel wat is dan van sulcken Coning te vreesen ofte te hopen? de Re-
bellen in Brasil sullen daer veel na vragen: anders te gelooven waer
mede een kleyn verstant/dan den Heer Ambassadeur die verschilt in
dit stuck al veel van synen Procureur / want wil de macht van haer
Mo: hier mede te hulpe nemen; dit's een rechte Commedie.

Maer desen Quidam weet pertinent te seggen / wat de Bewindt-
hebberien hier op sullen antwoorden / ende naer syn kloeck verstant/
weet mede daer aerdigh op te antwoorden/ wat last hy daer toe heeft
en wete niet. Oock hoope nu eerst/dat de Bahia de Coning van Por-
tugael niet alleen toe-komt; maer oock voo:namenelyck de Heer
van Albuquerque; dat pleegh ten tyden vande Coning van Span-
gien so niet te wesen/dat dien Heer interest hadde inde Capitania van
Bernambuc/ dat is wel bekend. Dese Liedden zyn buyten haer spooz/
en geven een groot bedencken / dat den Coningh van Portugael syn
eygen Meester niet en is/ immers niet in die buyten-landen.

Onder-tusschen determineert desen Aetheur Magistrat iter / dat
men syn Majesteit van Portugael niet reden alsulchs niet kan op-
leggen / ende dat syn presentatie meer als genoegh is; als wy weder
hebben dat wy hebben verlozen / wat reden hebben wy van klagen?
dat's wel gesegt; maer hoe komen wy daer toe? want desen Vriende
voeght daer stracks op; dat wy geen gheleden schaden behooren te
eysschen / om dat wy daer selfs oorfake van zyn. Hy werpt voorts
alles op de Rebellen / de Coning staeter buyten / die is oorfacck dat
den Doper is uyt-gesopen / ende de Rebellen sullen den ydelen Doper
weder geven. Hier op leert desen Vriende van Vrede; de Rebellen/
hoe sy haer hebben te vragen; indien uwe Ho: Mo: haer niet willen
laten

laten bedriegen; 'tis te beklagen; dat sulche Serpentes inden boezem van dese Republieque werden geleden/ ende dat hare Schriften publicquelijck werden ghedruckt ende fabeur vinden; hebben de Onderfaten van desen Staet niet genoegh geleden?

Maer/ dat desen Man te bozen heeft vercoont/ dat het den Coning van Portugael ongelegen is kirijgs-volck en Soz'ogh-schepen naer Brasil te senden/ so komt nu pag. 17. ende segt: Sy en bedencken niet dat Portugael/ na alle apparencie vooz ons met haer Bloor in Brasil sal zyn/ etc. dit luyt wel op't vooz-gaende: ende geeft ghenoggh te kennen wat dese Man vooz heeft, haer Ho: Mo: syn wys genoegh/ om te verhinderen dooz de spoedige af-sendinghe van de Vloete/ dat hare goede Onderdanen niet voozts en worden op-ghesloockt vande Bloedt-honden/ die der reede soo vele vernielt hebben: dat van haer niet werde geseht/ 'tgene men seyde van de Romeynen: Dum Romz deliberatur, petit saguntus. Dat Godt wil verhoeden/ ende hare Ho: Mo: zegenen in hare vigozeuse resolutien/ ten behoeve van hare verdruchte Onderdanen genomen.

Ich meende het hier mede te staken / doch moet hier noch wat by voegen: dat niet tegenstaende/ desen Procureur vooz de Portugesen/ soo breed op geeft pag. 19. dat wel aen wijser Liederen hebbe hoozen seggen/ dat dese Landen/ aen den Handel op Portugael/ niet veel gelegen en is / ende dat de Vrede met Portugael geen vooz-deel / maer wel schade sal geven aen beyde de Compagnien/ die niet sonder reden als pilaren werden gehouden van ons lant. En oock om wat te vragē aen desen Man; geloofst ghy wel dat dese groote besicheyde oncrent den Vrede/ ende naerder alliantie met Portugael / al voozderlijck is/ in de regentwoordige onder-handeling met Spangien? ende ofte wist die wel niet twee soo onvriendelijcke Partijen sullen kunnen teffens onder-houden. Van ick late dit den Politiquen bevolen zyn / de welcke sonijtjds practiseren / daer Terentius van spreekt/ ubi illa Phocriam nominabit, tu Phamphilam dicit. o. d' Welck oock de oorsake is/ waerom sommige de West-Indische Compagnie / niet wel en schynen te meynen/ hoe-wel die inder daet lief hebben; waer op desen Authente gesondigt heeft: die ick uu laet baren: ende beter sinnen wensche: den verstandigen Leser selfs / sal de antwoorden op syne vordere Vragen ende redenen wel vinden; 'tis my genoegh / dese korte Observaties vooz-gesteld te hebben.

F I N I S.